

Vloga Filozofske fakultete pri razvijanju mladinske književnosti 1919–2019

Milena Mileva Blažič

Uvod

Članek obravnava slovensko mladinsko književnost, ki se je začela revijalno – s prvo revijo *Vedež: časopis za šolsko mladost* (1848–1850). Kasneje sta to poslanstvo razvijali literarna revija *Vrtec: časopis s podobami za slovensko mladost* (1871–1945) in revija *Zvonček: list s podobami za slovensko mladino* (1900–1939). Pisatelji za odrasle so začeli pisati tudi za otroke oz. »za mladost« (F. Levstik, J. Stritar, D. Kette idr.). Začele so se pojavljati tudi mladinske avtorice, vendar v skromnem obsegu (Luiza Pesjak, *Vijolice za mladost*, 1889). Naslednja generacija pisateljev je pisala otroško avtorsko poezijo, ki danes sodi med klasike mladinske književnosti, npr. Oton Župančič (*Pisanice*, 1900;¹ *Ciciban in še kaj*, 1915; *Sto ugank*, 1919) idr.

1919–1941: Marja Boršnik, Kristina Brenk, Zlata Pirnat Cognard

V prvem obdobju, od ustanovitve Univerze v Ljubljani do II. svetovne vojne, torej 1919–1941, je mladinska književnost postopoma postajala predmet obravnave v člankih Marje Boršnik (por. Škerlak, 1906–1982), ki je diplomirala (1929) in

1 Intertekstualnost ali variacija naslova: Dev, F. A., ur., *Skupspravljanje Kraynskeb pissanziz od lepeb umetnost*, Ljubljana 1779–1781.

doktorirala (1938) na Filozofski fakulteti v Ljubljani, in Kristine Brenk (roj. Vrhovec, 1911–2009), ki je ravno tako diplomirala (1935) in doktorirala (1939) na Filozofski fakulteti. Tretja pomembna oseba je Zlata Pirnat Cognard (1912–2009), ki je diplomirala na Filozofski fakulteti (1935) in doktorirala na Sorboni v Franciji (1975), iz mladinske književnosti jugoslovanskih narodov v obdobju 1945–1968.

Marja Boršnik je literarna zgodovinarka, ki se je oblikovala v obdobju 1918–1941 in prva začela objavljati in akademsko uveljavljati teme s tega področja. Med literarnimi zgodovinarji je bila ena izmed prvih znanstvenic, ki so pisale o slovenskih pisateljicah. Vnašala je elemente nove senzibilnosti, med katere nedvomno sodijo študije o Ernestini Jelovšek (1926), kar je nadaljevala s sodelovanjem v Belo-modri knjižnici, kjer je uredila *Izbrano delo Vide Jeraj* (1936) in *Izbrano delo Zofke Kveder* (1938–1940), skupaj z Eleonoro Kernc. Strokovno je spremljala avtorice, npr. 1937–1957 M. Nadlišek Bartol, ki jo je označila za »prvo samostojno in izvirno leposlovko, publicistko, prevajalko in urednico prvega ženskega časopisa«. V članku o marginalizaciji avtoric ob stoletnici rojstva M. Nadlišek ugotavlja: »Umrla je leta 1940, nič manj in nič bolj zapostavljena kot številne druge pomembne ustvarjalke.« (Boršnik, 1940, 108)

Sistematično je pisala o avtoricah, kot so E. Jelovšek, M. Kmet, M. Krofta, M. Nadlišek Bartol, I. Vašte, I. Anžič Klemenčič, K. Šuler, V. Jeraj idr., kar bi lahko šteli za začetek feministične literarne vede. Drugič, začela je pisati s stališča mladinske literarne vede, npr. o pravljicah, kamor spada tudi recenzija zbirke Jirija Wolkerja *Pravljice* (1932) v prevodu Silve Trdina. Z literarnozgodovinskega vidika je spremljala slovensko mladinsko književnost (slikanice in/ali ilustrirane knjige) in v tem okviru preučevala podobo ranjenega otroka, npr. F. Levstik, M. Vogelink: *Najdihojca* (1948), Tavčarjeva povest *Med gorami* (1947), Vorančevi *Samorastniki* (1957).

V članku *Levstik in otroci* piše o Aškerčevem, Cankarjevem, Levstikovem, Prešernovem in Župančičevem odnosu do otrok (Boršnik, 1931, 351–355). Razlaga anekdoto, kako je Prešeren dobil vzdevek »doktor fig« – ker je kljub lastnemu pomanjkanju obdaroval otroke –, kot tudi pesem o otrocih *Nezakonska mati*. Razmišlja o Levstikovem pravljичnem obdobju, ko je poslušal pripovedke in vraže, in Župančičevem »solnčnem« pojmovanju otrok. Avtorica razpravlja o Levstikovi otroški literaturi, objavah v reviji *Vrtec* in Levstikovo uporabo inicialk

in psevdonimov. Na koncu analitičnega članka omenja uglasbitve E. Adamiča (F. Levstik, O. Župančič) za otroke, ki segajo že v l. 1931, in predlaga, katere bi bilo »učinkovito uglasbiti«.

Ko se je Levstik jeseni 1872 vrnil v Ljubljano in postal skriptor na licejski knjižnici, so njegovi prijatelji pričakovali, da se bo spet vrgel v kulturni in politični boj. Levstik pa je molčal. Edino *Vrtca* se je oklenil, ki ga je urejal vadniški učitelj Ivan Tomšič. Višek je dosegla njegova otroška poezija l. 1880 (Boršnik, 1931, 353).

Kristina Vrhovec, por. Brenk (1911–2009), je pred drugo svetovno vojno objavljala v revijah *Vrtec* (1932/33) in *Naš rod* (1940–1942): pravljici *Deklica z vresja* (1932/33) in *Ivje* (1936/37). Odšla je v Ljubljano in zaključila učiteljske (1926–1930), nato pa na Filozofski fakulteti študirala pedagogiko, psihologijo in zgodovino (1931–1935). L. 1939 je doktorirala iz pedagogike na temo *Fran Milčinski – vzgojnik* (1939). Njeno avtorsko, prevajalsko in uredniško delo, ki ga je začela v obdobju med vojnama, se je razcvetelo v l. 1945–1973, ko je bila urednica na Založbi Mladinska knjiga.

Zlata Pirnat (por. Cognard, 1912–2009) se je rodila v Trsatu, v okolici Sušaka na Hrvaškem, v Slovenijo oz. Ljubljano se je preselila 1929. leta, ko je začela študirati. L. 1935 je na Filozofski fakulteti v Ljubljani diplomirala iz zgodovine (11. 2. 1935). Študirala je predmete A (glavni predmet: Narodna zgodovina), B (stranski predmet: Obča zgodovina), C (pomožni predmet: Srbsko-hrvaški jezik, južnoslovanske literature, pomožna zgodovinska veda). Z. Pirnat je sestavila podrobno dvojezično (slovensko-francosko) *Bibliografijo del slovenskih pisateljic do konca 1935* (1936), ki jo je založilo Združenje univerzitetno izobraženih žensk v Jugoslaviji (Udruženje univezitetiski obrazovanih žena u Jugoslaviji). Na podlagi obsežne bibliografije pisateljic v takratni Jugoslaviji (1936) je pod enakim naslovom objavila še separate *Bibliografija del slovenskih pisateljic do konca 1935* (1936).

1945–1991: Kristina Brenk in Zlata Pirnat Cognard

Mladinska književnost se je kot predmet poučevanja začela razvijati iz knjižnične vzgoje, pravljčnih ur (Šircelj, Kobe in Gerlovič, 1972), igralnih ur s knjigo. Za nastajanje študijskih predmetov je pomembna otroška revija *Ciciban* (1945–), ustanovitev Akademije za likovno umetnost (1945–), ustanovitev Pionirske

knjižnice v Ljubljani (1948–), v kateri so kot knjižničarji in vodje študijskega oddelka delali nekdanji študenti Filozofske fakultete oz. pesniki in znanstveniki, npr. S. Vegri, M. Kobe, D. Zajc, P. Svetina, prevajalec J. J. Kenda idr.

Z. Pirnat Cognard je v letih 1938–2007 živela v Franciji in si vse življenje dopisovala s K. Brenk. Od l. 1949 in vse do upokojitve l. 1973 je bila K. Brenk urednica založbe Mladinska knjiga. Po II. svetovni vojni je tako ustanovila oz. soustanovila najpomembnejše člene v slovenski mladinski književnosti. Zasnovovala je revijo *Ciciban* (1945–) in številne knjižne zbirke za otroke, od katerih so najbolj znane Knjižnica Čebelica (1953–),² Zbirka Zlata ptica (1956–), Zbirka Velike slikanice (1967–) idr.

K. Brenk je odlično poznala slovensko in svetovno književnost ter sodelovala z vodilnimi avtoricami mladinske književnosti v Evropi, med drugim z J. Lepman, A. Lindgren in predvsem z B. Hurlimann. Njeno knjigo *Die Welt im Bilderbuch: moderne Kinderbilderbücher aus 24 Ländern* (1965) je l. 1968 izdala v slovenščini in dodala poglavje Špelce Čopič *Razvoj slovenske knjižne ilustracije v knjigah za otroke in mladino po drugi svetovni vojni*. B. Hurlimann je v poglavju o Jugoslaviji predstavila šest slovenskih ilustratorjev, ki so mednarodno pomembni, npr. M. Stupica,³ A. Gošnik Godec,⁴ M. Vogelnik,⁵ L. Osterc,⁶ M. Bizovičar⁷ in I. Seljak Čopič.⁸ Kot urednica je l. 1972 prepoznala kakovost S. Makarovič (*Kosovirja na letech žlici*, 1974; *Kam, pa kam, kosovirja?*, 1975).

K. Brenk je načrtovala serijo predavanj z naslovom *Pregled sodobne slovenske književnosti za otroke in mladino* (1967), v katerem je uporabljala literarnozgodovinski in literarnoteoretični pristop. Članek je razdelila na pet poglavij: *Pristopimo najprej k žlahtnim koreninam naše preteklosti, Tudi slovenskim otrokom atomskega veka še govore nekatere knjige, Katere pa so vsebinske snovi in teme, O ilustracijah v slikanicah za otroke in knjigah za mladino ter Še nekaj zaključnih misli*.

2 Intertekstualnost in variacija naslova: Kastelic, M., ur., *Krajnska čbelica*, Druge bukvice, Ljubljana 1831.

3 Aymé, M. in Stupica, M., *Labodi*, Ljubljana 1963.

4 Prežihov, V. in Gošnik Godec, A., *Levi devčej*, Ljubljana 1962.

5 Andersen, H. C. in Vogelnik, M., *Palčica*, Ljubljana 1957.

6 Peroci, E. in Osterc, L., *Hišica iz kock*, Ljubljana 1964.

7 Voranc, P. in Bizovičar, M., *Prvi maj*, Ljubljana 1962.

8 Andrić, I. in Seljak Čopič, I., *Aska in volk*, Ljubljana 1963.

Z. Pirnat Cognard (1912–2009) je l. 1975 doktorirala na Univerzi v Sorboni, na Oddelku za slavistiko, na temo Mladinska književnost jugoslovanskih narodov 1945–1968. L. 1980 je v slovenščini izšla monografija z istim naslovom, ki je še vedno prisotna v slovenski mladinski literarni vedi. Avtorica ima pomembno mesto v razvoju slovenske mladinske književnosti in mladinske literarne vede. Vse življenje si je dopisovala s K. Brenk, D. Šega in A. Vode.⁹

1991–2004: Helga Glušič in Marjana Kobe

K institucionalizaciji je največ prispevalo poučevanje mladinske književnosti na univerzah, npr. v šestdesetih, sedemdesetih in osemdesetih letih 20. stoletja. B. Tomažević, M. Šircelj, M. Kobe (Pedagoška akademija/fakulteta v Ljubljani). H. Glušič je predavala predmet Mladinska književnost (1987/88) ter bila na začetku akademske kariere mentorica I. Saksidi (1995) in D. Haramija (1999). Poleg književnosti za odrasle je raziskovala mladinske opuse (M. Kunčič). B. Krakar Vogel, ki je na začetku akademske kariere tudi pisala o mladinski književnosti (Krakar Vogel, 1977/78; Krakar Vogel, 1978; Krakar Vogel, 1979), I. Saksida (1995), M. Pezdirc Bartol (Filozofska fakulteta v Ljubljani), v Mariboru A. Glazer, ki je pisala pesmi, hkrati pa pisala znanstvene članke npr. Vprašanje periodizacije slovenske mladinske književnosti (2011). Najbolj poglobljeno se je ukvarjala z otroškimi pesmimi Otona Župančiča. Na Univerzi v Mariboru D. Haramija poučuje mladinsko književnost, M. Kordigel Aberšek didaktiko mladinske književnost, I. Saksida pa poučuje na Univerzi na Primorskem. Mladinska književnost se je razvijala na dveh oddelkih Filozofske fakultete,

9 A. Vode je močno prisotna v zapuščini Zlate Pirnat Cognard, njen literarni arhiv je na Rokopisnem oddelku Narodne in univerzitetne knjižnice od l. 2014. Del arhiva je tudi podrobna 13 strani dolga avtobiografija A. Vode, napisana v prvi osebi ednine, ki jo je razdelila na več delov. 1) Publicistično delo (samostojne publikacije), kjer je dala posebno mesto dvema monografijama, *Spol in usoda 1* (1938) in *Spol in usoda 2* (1939). Zlata jo je omenila v kratki predstavitvi napada »klerikalcev« med epilogom pred sodiščem. Predstavila je dramatične dogodke iz življenja in dela A. Vode, tudi podroben seznam njenih člankov, ki jih je pisala (1929–1939), zaradi politike anonimno. A. Vode je pisala tudi ocene knjig, dramskih predstav. Ukvarjala se je tudi z ženskim gibanjem, ki je bilo tedaj šele na začetku, zato je bila tudi stigmatizirana od »levih in desnih«. Zlata, ki je Angelo osebno poznala, je v *Bibliografiji A. Vode*, ki je ohranjena v tipkopisu, podrobno navedla tudi druge dejavnosti. 2) Aktivnosti pri organizacijah in društvih, kar je nedvoumno treba preučiti in postaviti v nadpolitični kontekst. Obe sta bili od l. 1934 tudi članici Ženskega društva. 3) Predavanja, predavanja s področja zdravstvene pedagogike in 4) Akcije in tečaji. Avtobiografija je jednat prikaz družbenega delovanja A. Vode, s katero si je Zlata dopisovala 45 let, z opombo, da se slog predvojnih pisem razlikuje od sloga povojnih pisem, ko je bila Angela v zaporu in so jo nadzorovali tako eni kot drugi. Kot zanimivost je treba navesti, da je hči, Sylvie Cognard, l. 2019 izdala monografijo *Jean et Zlata. Une histoire contemporaine, familiale, politique et sociale*.

predvsem na Oddelku za slovenistiko (H. Glušič, I. Saksida, M. Pezdirc Bartol) in na Oddelku za primerjalno književnost (M. Kobe). M. Kobe je doktorirala l. 1992 in izdala literarnozgodovinsko monografijo o začetkih mladinskega slovstva na Slovenskem in reviji *Vedež* (1778–1850) (2004). Velik dosežek je poglavje o mladinski književnosti v reprezentativni knjigi *Slovenska književnost III* (Saksida, 2001).

2004–2019: Svetlana Makarovič in Boris A. Novak

Na Višji pedagoški šoli v Ljubljani je B. Tomaževič v času od 1951 do 1977 poučeval predmet Mladinska književnost. Na Pedagoški akademiji (1964–1987) je J. Rotar poučeval tudi Pravljice. G. Kocijan je v *Slovenskem slovstvu skozi stoletja* (1992) dodal *Preglednico mladinskega slovstva* avtorice M. Kobe. Mladinsko književnost je raziskovala M. Kobe (1987), ki je tudi poučevala predmet na Pedagoški akademiji/fakulteti v Ljubljani (1979–1999). M. Kobe je prva doktorica literarnih ved s področja mladinske književnosti (1992) in je definirala to področje ter klasificirala in sistematizirala stroko z znanstveno-metodološko terminologijo v študiji *Pogledi na mladinsko književnost* (1987). Slovensko javnost je poleg tega seznanjala s pomembnimi teorijami. Nanjo so vplivali švedski znanstvenik G. Klingberg, nemška znanstvenica B. Hurlimann, švicarski folklorist M. Lüthi idr.

Razvidna drža piscev je ta, do so »na strani« otrok: zagovarjajo in z veliko empatijo osvetlujejo otroški način doživljanja sveta, kategorijo »otročstvo« razbirajo kot »prvotno besedilo življenja« (Cankar) (Kobe 1999, 11).

Poleg univerzitetnih učiteljev so k razvijanju slovenske (mladinske) književnosti veliko prispevali sami mladinski avtorji, nekdanji študenti Univerze v Ljubljani. Nekateri so začeli objavljati v obdobju 1945–1991, npr. N. Grafenauer, K. Kovič, S. Makarovič, T. Pavček. Pomembni so predvsem študenti s Filozofske fakultete, npr. B. A. Novak, tudi univerzitetni predavatelj na Oddelku za primerjalno književnost in literarno teorijo. Nekateri avtorji so za otroke začeli pisati v obdobju po 1991, npr. A. Rozman - Roza, P. Svetina, A. Štefan idr.

S. Makarovič (1939–) je l. 1968 končala Akademijo za gledališče, radio, film in televizijo Univerze v Ljubljani. Na področje mladinske književnosti je vstopila po l. 1970 in postala sodobna klasika. O njenih delih v okviru

predmetov o mladinski književnosti poučujejo na vseh štirih univerzah. Njeno življenje in delo ter izvirne domišljajske like, kosovirje, lahko primerjamo s T. Jansson in mumini.

Mladinski opus B. A. Novaka je obsežen in pomemben na mednarodni ravni. Vendar bi bilo treba poudariti njegove poetične literarne teorije (Novak, 1991; Novak, 1997; Novak, 2001a; Novak, 2001b; Novak, 2018; Novak, 2019). Vse knjige imajo podnaslov *Pesmarica pesniških oblik*, *Oblike duha* (2017), ki presegajo obseg pesmarice, pa nosijo podnaslov *Zakladnica pesniških oblik* (3. izdaja).

V omenjenih Novakovih pesmaricah, združenih v zakladnico pesniških oblik, ta pesnik in literarni znanstvenik na pesniški način razlaga pesmi (pesniške definicije) kot »časovne palimpseste« od antike (alkajski enajsterec in kitica) do sodobnosti (grafit). V *Oblikah duha* je intertekstualnost uporabljena z literarnim kanonom (Homer, Horacij, Dante, Petrarca, Prešeren ...), prek nje pa avtor variira reprezentativne intertekstualne prvine s pesniško argumentacijo in pesniško imaginacijo. Pesniške teme, motive, motivne drobce (*Vogali besede hiša*) in slepe motive (M. Luthi: *Evropska pravljica*) povezuje v pesniške oblike, ki se z bogato citatnostjo spominjajo svoje literarne tradicije (Milton, Spenser ...), jo posodabljajo (brata Avsenik in alpska poskočnica) in stopajo v širši družbenozgodovinski kontekst (socialistični časi ...). Novak je izrazil literarni kozmopolit, tako na literarnoteoretskem (svetovne oblike) kot tudi na literarnozgodovinskem področju (od antike, srednjega in novega veka do sodobnosti) (Blažič, 2017, 651–654). *Oblike duha* so izvirna slovenska enciklopedija pesniških oblik v mednarodnem prostoru, ki se intertekstualno navezujejo na okrog 200 referenc, od katerih so med najpogostejšimi antični avtorji (Aristofan, Aristotel, Horacij ...), *Biblija* (kralj David, *Knjiga psalmov*), *Carmina burana*, Dante, Malarmé, Novak (avticitatnost), Petrarca, najpogosteje pa Prešeren (*Sonetni venec*), tudi Bob Dylan; od avtoric Svetlana Makarovič.

Ena izmed največjih slovenskih in evropskih pesnic, Svetlana Makarovič, je prav skozi ritem balade izrekla grozo današnjega sveta; pri njej navidezno radoživi ritem učinkuje kot mrtvaški ples, verzni ritem hiti kot korak Usode, rima pa se v verzni končnicah oglašja enako zanesljivo, kot bo na koncu balade prišla – Smrt ... (Novak, 2016, 77).

Oblike duha so se oddaljile od mladinskega koncepta *Oblik sveta* (1991) in se usmerile v večnaslovniško književnost, rezultat pa je neke vrste univerzalna

knjižnica, nastala v domišljiji pesnika, ki »je zaljubljen v besede / zato so tudi besede zaljubljene v pesnika ...« (Novak, 2016, 77).

1945–2019: Ilustratorke pravljic

Ob ustanovitvi Univerze v Ljubljani (1919) so se ilustratorji oz. slikarji izobraževali predvsem na Dunaju, kjer so ustanovili Umetnostni klub Vesna (1903). Med ustanovitelji so bili G. Birolla, M. Gaspari, F. Podrekar, H. Smrekar, S. Šantel in I. Vavpotič, ki so v času secesije na Dunaju večinoma študirali na Akademiji za upodabljajoče umetnosti (Akademie der bildende Künste). Ker so ustanovili Umetnostni klub Vesna, so jih imenovali vesnani. Prirejali so razstave, sledili secesijskemu gibanju in motivno poudarjali ljudske motive, na temelju vodila »Iz naroda v narod«. ¹⁰ Nekateri so ilustrirali tudi knjige za otroke/mlade, npr. dve zbirki pravljic F. Milčinskega sta ilustrirala G. Birolla (*Pravljice*, 1911) in I. Vavpotič (*Tolovaj Mataj in druge slovenske pravljice*, 1917), medtem ko je H. Smrekar ilustriral Levstikovo klasiko (*Martin Krpan*, 1917) kot prvo slikanico Knjižnice za otroke, F. Podrekar pa je ilustriral razne zbirke pravljic avtoric, npr. L. Prenner (*Skok, Cmok in Jokica*, 1929), poleg tega pa še *Medvedov Godrnjavček* (1929), M. Jezernik (*Vesele uganke*, 1939), L. Fatur (*Pravljice in pripovedke*, 1941) idr. Ilustratorji so v obdobju 1918–1941 večinoma študirali v tujini (Dunaj, München, Praga, Zagreb).

V prve generacije študentk spadajo Marlenka Muck Stupica (1927), Ančka Gošnik Godec (1927), Marjanca Jemec Božič (1928) in Jelka Šubert Reichman (1939), ki so diplomirale na Akademiji za likovno umetnost Univerze v Ljubljani. ¹¹ Marlenka Muck, por. Stupica, je že pred vpisom na študij l. 1944 ilustrirala *Sneguljčico*, po diplomi 1950. pa je postala najvidnejša ilustratorka otroških slikanic. Ilustratorke so se izključno posvetile ilustracijam slikanic ter so poganjale razvoj slovenske ilustracije za otroke na mednarodni ravni.

J. Krivec Dragan je l. 2017, v članku ob razstavi ob 100-letnici slovenske slikanice v Nuku, med drugim zapisala, da so omenjene štiri slikarke svoj opus posvetile izključno knjižni ilustraciji pravljic, zato so jih v strokovni javnosti poimenovali kar »pravljíčarke« (Krivec Dragan, 2017, 6). Ilustratorke so risale in/ali slikale

10 <https://www.ng-slo.si/si/razstave-in-projekti/razstava/odstiranje-junij-2019?id=4662> (16. 12. 2020).

11 Akademija za likovno umetnost in oblikovanje (ALUO) je bila ustanovljena 27. 10. 1945. <https://www.aluo.uni-lj.si/zgodovina/> (16. 12. 2020).

predvsem slovenske pravljice, tako ljudske kot avtorske, od tujih pa Grimmove, Andersenove in Wildove. V zvezi z M. Stupica in ilustracijami Andersenove pravljice *Palčica* Miklavž Komelj poudarja ilustratorokin format panjskih končnic:

Sklepna dvostranska ilustracija Andersenove pravljice *Palčica* upodablja trajno brezskrbno in praznično veselje v cvetlični deželi večnega poletja in srečnih sanj, ki jo je za severnjaškega pisatelja utelešal Mediteran. Podobo brezkončnega dogajanja si je umetnica zamislila v panoramski prostranosti in temu je prilagodila zleknjeni format v obliki nekdanjih panjskih končnic, kakršnega se je oprijela že pri ilustriranju Valjavčeve priredbe ljudske pesmi *Pastir*. (Komelj, 2016, 40)

Marija Lucija Stupica (1950–2002) je l. 1976 diplomirala na Akademiji za likovno umetnost in tam opravila tudi specialistični študij slikarstva. Za ilustracije M. L. Stupica je značilno knjižno slikarstvo, med drugim je ilustrirala Grimmove, Andersenove in Wildove pravljice. Miklavž Komelj je o M. L. Stupica kot knjižni ilustratoriki v članku *Umetnik in hčerka* zapisal naslednje:

Gabrijel Stupica je naslikal svojo nekajletno hčerko Marijo Lucijo v osnovi realistično, pred temnim ozadjem in v starinskem oblačilu, zato celopostavni portret na prvi pogled učinkuje kot podoba iz umetnostnozgodovinskega muzeja. Razlog za to je gotovo v Stupičevem občudovanju starih slikarskih mojstrov, posebno španskih, Goye, Velázqueza in El Greca. (Komelj, 2015, 41)

Od slovenskih mladinskih avtorjev je ilustrirala *Svetlanine pravljice* Svetlane Makarovič (*Glavni petelinček, Pekarna Mišmaš, Sapramiška, Vrček se razbije* idr.).

A. Sottler (1958), ki v sodobnem času velja za najvidnejšo ilustratoriko, je l. 1981 diplomirala na Akademiji za likovno umetnost in specializirala slikarstvo (1983). Njene ilustracije *Svetlaninih pravljic*¹² so prejele številna priznanja.¹³

12 <https://www.alenkasottler.com/index.php/svetlana> (16. 12. 2020).

13 <https://www.alenkasottler.com/> (16. 12. 2020).

Pomembno dejstvo je, da *Enciklopedija Slovenije* vključuje naslednja temeljna gesla: Mladinska književnost (Kobe, 1993, 172–174), Mladinsko časopisje (Kobe, 1993, 177–179), Slikanica (Kobe, 1997, 133), posamezni avtorji.¹⁴ Gesla je napisala M. Kobe.

2004–2019: Internacionalizacija slovenske mladinske književnosti

Slovenija se je v obdobju 1991–2004, posebej pa od l. 2004, ko je postala članica EU, vključila v pomembne mednarodne ustanove, npr. Mednarodno zvezo za mladinsko književnost,¹⁵ IBBY¹⁶ in ALMA.¹⁷ V mladinskem literarnem sistemu, ki je povezan z ustanovitvijo Univerze v Ljubljani in še posebej Filozofske fakultete, je K. Vrhovec (por. Brenk) začela z mladinsko književnostjo, jo razvijala kot avtorica, prevajalka in urednica v Založbi Mladinska knjiga, s tem pa je povezana tudi nagrada Kristine Brenk za izvirno slovensko slikanico (2004–). Društvo slovenskih pisateljev je l. 2004 ustanovilo Sekcijo za mladinsko književnost, ki podeljuje stanovsko nagrado desetnica za otroško in mladinsko književnost.

Ugotovitve

Stoletni razvoj slovenske mladinske književnosti (1919–2019), ki se je začel v revijalni fazi 1848–1850 (*Vedež, Vrtec, Angelček*), je zelo povezan z ustanovitvijo Univerze v Ljubljani, posebej pa Filozofske fakultete, v l. 1919. V članku so predstavljeni pomembni doktorji in doktorice znanosti na Filozofski fakulteti, Univerzi v Ljubljani ali v tujini, ki so pomembni za razvoj tega področja.

Članek obravnava štiri obdobja stoletnega razvoja. V prvem oz. začetnem obdobju (1919–1941) so predstavljene tri doktorice znanosti, ki so pomembne za področje mladinske literarne vede in so začele pisati o avtoricah, otroku, pravljičah (M. Boršnik, K. Brenk in Z. Pirnat Cognard). V drugem obdobju (1945–1991) članek obravnava nastajanje mladinskega literarnega sistema, ki je preko mladinskega knjižničarstva, pravljičnih ur in študijskih oddelkov v

14 K. Brenk, V. Brest, A. Cerkvenc, M. Hartman, B. Jurca, V. Mal, M. Mate, N. Maurer, E. Peroci, S. Pregl, L. Prunk, F. Puntar in G. Strniša.

15 International Board on Books for Young People, od 1953; <https://www.ibby.org/> (16. 12. 2020).

16 <https://www.ibby.si/index.php/int-ibby> (16. 12. 2020).

17 Astrid Lindgren Memorial Award; <http://www.alma.se/en/> (16. 12. 2020).

knjižnicah postal predmet poučevanja na Filozofski in Pedagoški fakulteti Univerze v Ljubljani in postopoma na vseh štirih slovenskih univerzah, kjer predmet poučujejo doktorji in doktorice s Filozofske fakultete. V tretjem obdobju članek obravnava institucionalizacijo mladinske književnosti na univerzah (1991–2004), od začetnega poučevanja Helge Glušič o mladinskih avtorjih na Filozofski fakulteti, do prvih doktorantov (M. Kobe, I. Saksida, D. Haramija idr.). Značilnost četrtega obdobja (2004–2019) je institucionalizacija, ki je potekala preko nagrad (desetnica, 2004–; nagrada Kristine Brenk, 2004–). Tu je pomembno vključevanje slovenske mladinske književnosti v mednarodni prostor (ALMA, IBBY) in enciklopedije, leksikone, priročnike (Blažič, 2004). Ugotovitve članka potrjujejo, da je K. Brenk ustanovila mladinski literarni sistem in da so pravljične ilustratorke poganjale razvoj slikanic (1945–1991). Ilustracije *Svetlaninih pravljic* (2008) A. Sottler so primer sinteze verbalnega in vizualnega besedila. Izviren primer so pesmarice pesniških oblik (mladinskega) pesnika in raziskovalca B. A. Novaka, profesorja na Filozofski fakulteti.

Filozofska fakulteta je alma mater nam vsem, ki smo se izobraževali iz mladinske književnosti in jo tudi poučujemo, saj nam je dala znanje, ki smo ga nadgrajevali v mednarodnem prostoru.

Literatura in viri

- Blažič, M. M., Infrastruktura slovenske mladinske književnosti, v: *Infrastruktura slovensščine in slovenistike* (ur. Stabej, M.), Ljubljana 2009, str. 83–87.
- Blažič, M. M., Recepcija slovenske mladinske književnosti doma in v tujini, v: *Recepcija slovenske književnosti* (ur. Žbogar, A.), Ljubljana 2014, str. 39–45.
- Blažič, M. M., Slovenia, v: *International companion encyclopedia of children's literature*, 2nd ed. (ur. Hunt, P.), London in New York 2004, str. 1190–1193.
- Blažič, M. M., Slovenian picturebook (1917–2017) / Słoweńska książka obrazkowa (1917–2017), *Czy Tam Czy Tu*, št. 1/2, 2018, str. 131–151.
- Blažič, M. M., Krivec Dragan, J., Bricelj, S., Kamnik, A., Nabernik, M., Semion, T., in Babnik Romaniuk, J., *Sreča je v knjigah, sreča je slikanicah: razstava ob 100-letnici izida prve slovenske slikanice, Narodna in univerzitetna knjižnica, od 3. 12. 2017 do 28. 2. 2018*, Ljubljana 2017.
- Boršnik, M., Levstik in otroci, *Ženski svet* let. 9, št. 12, 1931, str. 351–355.

- Brenk, K., *Fran Milčinski – vzgojnik*, Ljubljana 1939.
- Cognard, Z., *Bibliografija del slovenskih pisateljic do konca 1935 / Bibliographie des œuvres des écrivains féminins Slovènes jusqu'à la fin de 1935*, Ljubljana 1936.
- Dular, A., Rozalija Eger - pomembna, a premalo znana ljubljanska tiskarka, *Kronika 57* (V zlatih črkah v zgodovini: razprave v spomin Olgi Janša-Zorn; ur. Preinfalk, M.), 2009, str. 401–412.
- Glazer, A., Delež leposlovja v slovenskih mladinskih listih, *Jezik in slovnstvo* let. 14, št. 7, 1991, str. 220–224.
- Glazer, A. in Križman, M., O Stritarjevem mladinskem delu, *Otrok in knjiga* let. 25, št. 46, 1998, str. 22–30.
- Glazer, A., Slovenska otroška pesem v 19. stoletju, *Otrok in knjiga* let. 18, št. 31, 1991, str. 43–51.
- Glazer, A., Vprašanje periodizacije slovenske mladinske književnosti, *Otrok in knjiga* let. 38, št. 82, 2011, 6–21.
- Glušič, H., Mladinski pisatelj Mirko Kunčič (1899–1984), v: Jurak, M. in Mislej, I., *Kulturno ustvarjanje Slovencev v Južni Ameriki*, Ljubljana 1995, str. 177–182.
- Glušič, H., Oblikovne značilnosti slovenske mladinske proze, v: *Zbornik predavanj* (ur. Hladnik, M.), Ljubljana 1993, str. 191–197.
- Haramija, D., *Slovenska realistična avanturistična mladinska proza* (doktorska disertacija), Ljubljana, 1999.
- Kobe, M., *Mladinsko slovnstvo na Slovenskem od njegovih začetkov do srede 19. stoletja. Vedež in začetki umetnega mladinskega slovnstva s posvetno vsebino* (doktorska disertacija), Ljubljana 1992.
- Kobe, M. in Avguštin, M., pod geslom: Slikanica, *Enciklopedija Slovenije*, zv. 11: savs – slovenska m (ur. Javornik, M., Voglar, D. in Dermastia, A.), Ljubljana 1997, str. 133.
- Kobe, M., pod geslom: Mladinska književnost, *Enciklopedija Slovenije*, zv. 7: marin – nor (ur. Javornik, M., Voglar, D. in Dermastia, A.), Ljubljana 1993, str. 172–174.
- Kobe, M., pod geslom: Mladinsko časopisje, v: *Enciklopedija Slovenije*, zv. 7: marin – nor (ur. Javornik, M., Voglar, D. in Dermastia, A.), Ljubljana 1993, str. 177–179.
- Kobe, M., *Vedež in začetki posvetnega mladinskega slovnstva na Slovenskem: 1778–1850*, Maribor 2004.

- Komelj, M., Dežela večnega poletja in srečnih sanj, *Vzgoja* let. 16, št. 61, 2016, str. 40-41.
- Komelj, M., Umetnik in hčerka, *Vzgoja* let. 17, št. 65, 2015, str. 41-42.
- Krakar-Vogel, B., Iz zbirke Otrok in knjiga, *Jezik in slovstvo* let. 24, št. 5/6, 1979, str. 191-192.
- Krakar-Vogel, B., Knjiga o vrstah književnosti za otroke, *Jezik in slovstvo* let. 23, št. 3/4, 1977/1978, str. 110-113.
- Krakar-Vogel, B., Mladinska proza Zofke Kvedrove, *Jezik in slovstvo* let. 23, št. 7/8, 1978, str. 352-353.
- Makarovič, S. in Sottler, A., *Svetlanine pravljice / Svetlana's Fairytales*, Dob pri Domžalah 2008.
- Novak, B. A., *Oblike sveta: pesmarica pesniških oblik*, Ljubljana 1991.
- Novak, B. A. *Oblike srca: pesmarica pesniških oblik*, 1. izd., Ljubljana 1997.
- Novak, B. A. in Zwitter, S., *Oblike oblakov*, Ljubljana 2001.
- Novak, B. A., *Mini poetika: [literarna teorija]*, Ljubljana 2001.
- Novak, B. A., *Oblike duha: zakladnica pesniških oblik*, 3. razširjena izd., Ljubljana 2016.
- Novak, B. A., *Oblike neba: dragulji iz zakladnice pesniških oblik*, Ljubljana 2019.
- Pirnat Cognard, Z., *Pregled mladinske književnosti jugoslovanskih narodov (1945-1968)*, Ljubljana 1980.
- Saksida, I., Mladinska književnost, v: *Slovenska književnost III*, 1. izd. (ur. Logar, T. idr.), Ljubljana 2001, str. [403]-468.
- Saksida, I., *Umeščenost mladinske dramatike v slovensko književnost* (doktorska disertacija), Ljubljana 1995.
- Šircelj, M., Kobe, M. in Gerlovič, A., *Ura pravljic*, Ljubljana 1972.
- Šircelj, M., Pionirska knjižnica v Ljubljani in mladinsko knjižničarstvo v Sloveniji, *Knjižnica* let. 7, št. 1/2, 1963, str. 29-33.
- Vrhovec, K., Deklica z vresja, *Vertec* št. 63, maj 1932/33, str. 9.
- Vrhovec, K., Ivje, *Vertec* št. 67, 1936/37, str. 4-5.
- Literarni arhiv Nuka, fond Zlata Pirnat Cognard.

Povzetek

Namen članka je obravnavati stoletnega razvoja slovenske mladinske književnosti s stališča mladinske literarne vede. Pri tem je imela vodilno vlogo Filozofska fakulteta, ustanovljena l. 1919. V začetnem obdobju, med l. 1919 in 1941, članek obravnava tri doktorice znanosti, ki so pomembne za področje mladinske književnosti (Marja Boršnik, Kristina Brenk in Zlata Pirnat Cognard). V osrednjem obdobju, 1945–1991, obravnava nastajanje mladinskega literarnega sistema, ki preko mladinskega knjižničarstva, pravljicnih ur in študijskih oddelkov v knjižnicah postaja predmet poučevanja na Filozofski in Pedagoški fakulteti Univerze v Ljubljani in postopoma na vseh štirih slovenskih univerzah, kjer predmet poučujejo doktorji in doktorice znanosti s Filozofske fakultete. V tretjem obdobju obravnava članek institucionalizacijo mladinske književnosti na univerzah v l. 1991–2004 in v četrtem vključevanje slovenske mladinske književnosti v mednarodni prostor v obdobju 2004–2019. Članek se zaključi z vlogo Filozofske fakultete pri nastajanju slovenske mladinske književnosti v štirih obdobjih (1919–1941, 1945–1991, 1991–2004, 2004–2019). Ugotovitve članka potrjujejo, da je Kristina Brenk ustanovila mladinski literarni sistem, da so ilustratorke pravljic poganjale razvoj slikanic in da je Svetlana Makarovič postala vodilna mladinska avtorica. Izviren prispevek v obliki pesmaric in zakladnih pesniških oblik je delo (mladinskega) pesnika in raziskovalca Borisa A. Novaka.

Ključne besede: mladinska književnost, Filozofska fakulteta, Kristina Brenk, Svetlana Makarovič, Boris A. Novak, ilustratorke pravljic